George RUSNAC

FALSE MOTIVĂRI ANTROPONIMICE

Identificarea etimonului cu un nume propriu de persoană este, de multe ori, eronată. Eroarea este provocată de facilitatea soluţiilor oferite de jocul coincidenţelor. Vom examina câteva cazuri de acest gen, prin invocarea reţelei de relaţii pe care le contractează cuvântul în sistemul lexical al limbii.

O confuzie iritantă prin absurditatea ei şi prin gradul de atrofiere a simţului critic al celor ce o acceptă e atribuirea sensului „tipul popular al prostului" (glosarea aparţine lui Al. Ciorănescu [1], dar convingerea e generală) numelui propriu *Tănase* (< *Atanasie* < gr. *Atanasios* < *atanasia „nemurire"*) [N.A. Constantinescu – 2].

Întrucât cercetarea atomistă, disparată a faptelor nu poate oferi o soluţie acceptabilă, recurgem la metoda structurală de etimologizare. Aceasta reclamă stabilirea tipologiei denominaţiei şi depistarea relaţiilor etemo-aloetice în vocabular.

Ideea de <stupid> e redată în limba română prin sinonimele expresive: *balamut, bleg, bleomb, bleot, bangăhău, bobletic, chiomb* [L. Seche – M. Seche – 3]*, chiompaliu* [D. Bărbuţ – 4], *cocă, flaimuc, fleţ, găgăuţă, gog(oman), haplea, hăbăuc, lud, mangosit, metearcă, metehău, meteleu, moacă, motântoc, motoflete, motolog, motroc, natrapală, năbârgeac, năhui, năprui, nătăbâz, nătăfleţ (neteflete), nătălău, nătălog, nătărău, nătâng, nătânt(oc), nătrui (nătruţ), năuc, năvleg, nebleznic, neghiob, nerod, nete, netot, pătrăşcan, pliurd, panc, ponc, pricăjit, prost, prui, puncău, şui(etic), tanău, tancă, tălălău, tălăşman, tălâmb, tărăntuc, tăul(tăun), tont, tot, tut, tutuc, tutufan, tutuit, tutuluc, tutunac, tuturuz, trul, tul, tui(ac), ţicnit, zăbăuc (zăpăuc), zăpăcit* [DLR – 5] etc.

Examinat prin prisma relaţiilor fonosemantice reciproce şi prin cea a relaţiilor cu alte elemente de vocabular, subansamblul respectiv pune în valoare multiplicarea sinonimică a etemului <lovit, pocit>, secondat de etemele contigui <greoi, încet, neîndemânatic> şi <dezorganizat, dezorientat>. De ex. *a obli* „a lovi, a plesni" [DLR – 5] – *bobletic*; *a bălălăi* „a se mişca greoi şi fără putere într-o parte şi într-alta, ca un obiect spânzurat în bătaia vântului" [DLR – 5: onom.], *a pălămăti* „a vorbi în

BDD-A20774 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:53 UTC)

somn" [DLR – 5] – *balamut; blaznă (bleaznă)* „pocitanie"*; „prostălău"* [DLR – 5], *a (se) fleci* „a (se) zdrobi prin lovituri" [DLR – 5] – *bleg, năvleg, nebleznic; feletic (flentic)* „zdreanţă, ruptură" [Udrescu – 6] – *peletic* „pensulă folosită în olărie"; *peletic* „sânge închegat bucăţi, bucăţi", *pilindric* „mic, numai o ţâră" [DLR – 5] – *fleţ, flaimuc, pliurd; a ciompi* „a ciunti, a ciumpăvi" [Udrescu – 6] – *chiomb, chiompaliu, neghiob; coc* „poc", *a ciocni* „a pocni" [DLR – 5] – *cocă, găgăuţă, gogoman; a ghibosi* „a strânge pe cineva de să-i pârâie oasele" [DLR – 5] – *a hăbuci* „a strica, a rupe, a sparge, a oborî, a călca în picioare, a prăbuşi, a zdrumica, a tăia" [DLR – 5] – *a zăpăi* „a lătra" [L. Şăineanu – 7]; „a tropăi" [Udrescu – 6] – *hăbăuc, haplea, zăbăuc (zăpăuc), zăpăcit; huc* „fărâmă" a face ~ „a snopi în bătăi" [DLR – 5] – *năuc; a lotoci* „a bate din gură, a vorbi fără nici un scop"; „a clăti rufe" [LR_1 – 8] – *lodbă (lodvă, lotvă, lozbă* etc.) „scândură"; „despicătură" [DLR – 5] – *lud*; a smocăni „a zgâlţâi" [DLR – 5] – *moacă (moagă, moc, mog, moache etc.)*; *rătan, râtan* „nebunatic" [DLR – 5] – *nerod (nărod); tancă* „lovitură dată cu palma" [DLR – 5]; *bang!* „interjecţie care arată sunetul unui clopot mare tras mai rar" [Scriban – 9] – *tanău, tancă, tânt, tont, panc, ponc, bangăhău, mangosit, nătâng, nătântoc; a bârcăi* „a orbecăi" [Bărbuţ – 4], *a tăbărî* „a se năpusti", *a năbârî* „id." [DLR – 5] – *năbârgeac; a tăbăci* „a snopi în bătăi" [DLR – 5] – nătăbâz; *tărăgit* „lăsător, moale, leneş"; „încet, mocoşit"; „înnorat, mohorât" [DLR – 5] – *toropeală* „stare de moleşeală" [DLR – 5], *trosc* „cuvânt care redă zgomotul produs de o cădere, de o lovitură etc." [DLR – 5] – *tărăntuc, nătărău, tărăşnău, trul(ă), natrapală, nătrui (nătruţ), meteacă, motroc, pătrăşcan, prui, prost; a (se) tâhobi (tăhubi, tâhovi, tăobi, tăubi)* „a slăbi, a se istovi, a se vlăgui"; „a se moleşi"; „a fi foarte flămând", *a tăuji* „a lovi" [DLR – 5] – *tehui (tăhui), metehău, nete, tăul (tăun); pircit* „chircit"; „(om) care este rău la suflet, închis, sucit sau zgârcit" [DLR – 5] – *pricăjit; a tălălăi* „a pălăvrăgi"; „a striga"; „a se bălăbăni"; „a hoinări" [DLR – 5] – *tălălău, tălăşman, tălâmb, tălău, talan, tolan, nătălău, nătălog, motolog; a totoli* „a şifona, a mototoli" [DLR – 5] – *a tutui* „a suna din bucium"; „a alunga, a goni" [DLR – 5] – *tot, tut, tutuc, tutufan, tutuit, tutuluc, tutunac, tuturuz, netot (nătot)*; *a (o) tuli* „a fugi (repede şi pe furiş)" [DLR – 5] – *tul, tui(ac), şui(etic); a ţicni* „a ciocni" [DLR – 5] – *ţicnit.*

În lumina acestor legături interne e evidentă necesitatea disocierii numelui propriu *Tănase* de apelativul *tănase* şi a relaţiei acestuia din urmă cu *tanău (tănău)*, relaţie neclară pentru etimologi (cf. Ciorănescu – 1).

Pe aceeaşi cale descoperim şi sorgintea expresivelor *găgăuţă,*

BDD-A20774 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:53 UTC)

gogoman, asociate eronat numelui propriu *Goga*. Firul oscilaţiilor aloetice ne duce la *cocă* „prost” [DLR – 5] (<*coc* „poc”, *a cocni* „a pocni”) [etem: <ţicnit>].

O pretinsă motivare antroponimică se preconizează pentru rus. *kondraška* „dambla” (în expr.) ~ *hvatil / stuknul* „l-a lovit damblaua”. Vasmer [10] o face, ce-i drept, cu anumită rezervă: „Probabil, nume-tabu derivat din numele propriu *Kondraška”*. Preobraženski [11] ridiculizează această soluţie, fără a încerca să propună una mai bună. Un răspuns care să satisfacă atât expresia, cât şi conţinutul cuvântului în discuţie îl poate da doar legea rotaţiei segmentelor de expresie, ce identifică pendantul potrivit pentru *Kondraška*: *handra* „tângă”.

Uneori şi formaţii verbale sunt raportate la nume proprii. Rus. (*pod)kuz'mit'* „a înşela” este extras din numele propriu *Kuz'ma (Koz'ma)*: ziua Sfinţilor *Koz'ma* şi *Demian* (17 octombrie) marca sfârşitul tranzacţiilor agricole. Vasmer [10] şi Preobraženski [11] invocă în sprijinul acestei ipoteze analogia cu *ob"egorit'* „a înşela” < *Egor*: „Probabil raportat la ziua Sf. Gheorghe (Egor, Iurij), 23 aprilie şi 26 noiembrie, când expira termenul prestaţiei în munca agricolă” [Vasmer – 10]. Ultima supoziţie însă e tot atât de hazardată ca şi penultima.

Un spor de certitudine în căutări ne oferă stabilirea etemului dominant al subansamblului lexical din care fac parte *podkuz'mit'* şi *ob"egorit'*. Glosând verbul *lapošit'* „a înşela”, Vl.Dal' [12] încearcă, prin tatonare, să-i identifice etimonul, deşi dicţionarul său nu e etimologic: *lapa, lapit'? lapotat'* „boltat'”?, explicând apoi: „mošeničat', plutovat', obmanyvat', osob. zagovoriv, zabrosav slovami i zaveriv v čiom” (în traducere liberă: „a-l duce pe cineva cu vorba, ameţindu-l cu cuvinte”). Lexicograful a intuit exact, fără a insista asupra faptului, nu numai semnificaţia primară a cuvântului vizat, ci şi etemul de bază (<vorbă>) al câmpului noţional respectiv. În virtutea acestei precizări, rus. *podkuz'mit'* se cere a fi reorientat spre *kozni* „uneltiri, intrigi, maşinaţii, tertipuri”, iar *ob"egorit'* spre *jagat'* „a striga, a certa” [Dal' – 12], ambele exprimând la origine ideea de <vorbă>. E o soluţie racordată la realităţile sistemului limbii, nu la fanteziile cercetătorului.

Sunt situaţii în care numele oficial al sărbătorii religioase se confundă cu nume comune laice. Comparând rom. *Filipi* (cred. pop.) „zilele de la 11-17 noiembrie, la mijlocul cărora (14) cade sărbătoarea Sf. Filip, când începe postul Crăciunului. Ţăranii le serbează, ca să nu le facă vrun rău fiarele sălbatice... mai sunt şi: Şapte Filipi (25 ianuarie – 2 februarie); (Filipi) Berbecari (26-29 septembrie)” [DLR – 5] cu *chilipi* „id.” [DLR – 5: „Rostire dialectală din *Filipi*, devenit mai întâi *h'ilik'*, apoi, cu

BDD-A20774 © 2006 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:53 UTC)

asimilarea (*h'-k' > k'-k') k'ilik'* "] – *cilipi* „id." [DLR – 5] şi examinând şi alte zone de vocabular, ne convingem că *Filip* nu e punctul de pornire pentru *Filipi, chilipi, cilipi*, ci un element omofonic şi paronimic cu ultimele 3 formaţii aloetice, înrudite cu *chiloman* „gălăgie mare, făcută de mai mulţi laolaltă, cu râsete, chiote, ţipete, ceartă şi bătăi; zarvă, gâlceavă"; „beţie la toartă" [DLR – 5]*, ciligaie* „gălăgie" [DLR – 5], *a cilipchi (cilipi)* „a ciripi" [DLR – 5] etc.

Conţinutul altui aloet ne ajută să înţelegem originile acestor înrudiri: *circov* „(cred. pop.) numele unor sărbători nerecunoscute de biserică şi în care poporul crede că e păcat să lucrezi. *Circovii-de-iarnă,* în 16-18 ianuarie se ţin ca să nu fie vifor; *Circivii-Marinei* se ţin în cele două-trei zile înainte de muceniţa Marina, în zilele dinaintea şi în urma Sf. martire Marina şi Sf. Ilie, în 16-18 iulie, sau două zile înaintea şi alte două zile în urma zilei de 17 iulie, după alţii la 16,18,19 şi 20 iunie; se mai numesc şi *Circovii-Mariei* sau *Circovii-de-vară; Circovul-Mariei-ăl-dintâi:* în 16 iunie (în Oltenia se serbează de femei la 15 iulie), iar *Circovul-ăl-din-urmă* (care se serbează pentru foc), în 18 iulie; *Circovul-lui-Sf.Ilie-ăl-dintâi*, în 19 iulie, iar *Circovul-ăl-din-urmă*, în 29 iulie; în unele părţi ale Moldovei, *Circoviii* se serbează în postul Crăciunului. Se mai numesc şi *chilichi – Filipi.* Dacă se lucrează în zilele *circovilor*, poporul crede că lupii (sau urşii) vor mânca porcii sau vacile sau vitele pe câmp; în unele părţi, aceste sărbători se ţin numai de femei, pentru că sunt rele de lovit la boală; *Circovii-Marinei* se serbează pentru toate bolile femeieşti, îngrecări etc., prăznuindu-se prin jocuri şi petreceri" [DLR – 5: etimon necunoscut; Tiktin – 13: „Probabil, din bg. *čerkova, čerkva* „biserică"].

Raportul *circov – a circovi* "a ciripi", analog celui semnalat anterior: *cilipi – a cilipi*, confirmă indigenatul aloetelor relevate şi pune în valoare semnificaţia lor primară: <vacarm>, similară înţelesului originar al termenului ecleziastic *bobotează* (<a boboti „a se agita, a se zbuciuma">).

Presupusa legătură a apelativului *leana* (*leanca*) „jocul numit *învârtita / sârba*" [DLR – 5] cu numele de persoană *Leana* (=*Ileana*) e infirmată de reţeaua aloeto-etemică în care e prins radicalul primului cuvânt: *leancă* „alergătoare"; *a o lua leanca* (sau *la leancă*) „la fugă"; „a pleca haimana"; *a umbla leanca* „fără rost, haimana"; *leanca, băiete!* „tunde-o, pe aici ţi-e drumul" [P. Skok, ap. DLR – 5: < sb. *lijenka* „prăjină de întins rufele"; DLR – 5: cf. sb. *lijenka*, Ciorănescu – 1: „Semantismul (etimonului – *n.n.*) nu este convingător"] (indigen, etem: <precipitare, agitaţie>, cf. cuvintele următoare), *a lengăna* (a legăna), a balansa [Cihac – 14, Scriban – 9]: < magh. *lengeni* „a adia, a fâlfâi"; [Rössler, ap. DLR – 5]: < ngr. *lagena* „strachină"; [Byhan, ap. DLR – 5]: < bg. *legalo* „club"; [Mi-

BDD-A20774 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:53 UTC)

klosich, ap. DLR – 5]: < alb. *gäkunt* „a legăna”; [Laurian şi Massimu, ap. DLR – 5]: < gr. *liknon* „leagăn”; [Candrea – 15]: < *leagăn* < lat. vulg. **liginus* < gr. *liknon* „leagăn”; [Puşcariu, ap. DLR – 5, DLR – 5]: < lat. **ligino*, *-are* < *ligare* „a lega”; [I.-A. Candrea – Ov. Densusianu – 16]: < lat. **leviginare* < *levis* „uşor” + *aginare* „a se agita”; [Ciorănesu – 1]: < *leagăn* < lat. **lecane, *lecanis* < gr. *lekani* „copăiţă”. Mai aproape de adevăr e ipoteza lui N. Drăganu [17, p. 512], care admite existenţa unui ipotetic radical indigen **leg-* (*lig-*), la care s-a ataşat suf. iterativ *-ăna*, de origine latină. De fapt, ultima precizare e eronată, căci atât indigenatul radicalului, cât şi cel al sufixului sunt certificate de formaţiile expresive româneşti: *lic* „cuvânt care redă a scânteiere, o sclipire, un licăr”; „exprimă o mişcare sau o senzaţie scurtă”, *a licuri* „a se mişca iute”; „a i se năluci (ceva cuiva)”; „a-i veni (cuiva) o idee”, „a avea o senzaţie de durere trecătoare”, *ligare* „lăturoaie”; „teren de calitate inferioară”; „om de nimic” [Udrescu – 6], *a aligni* „a adia” [DLR – 5: et. nec.], *a alicni* „a şchiopăta” [Bărbuţ – 4], *a se lihăi* „a se plictisi (de ceva sau de cineva)” [Udr. – 6] *trancaná, trăncănă* „palavră”; (la pl.) „catrafuse”; „numele unui dans popular” [DLR – 5], *a tărăpăni* „a îmblăti”; „a ciomăgi” [DLR – 5], *a (se) dărăpăna* „a (se) ruina” [DLR – 5] etc.).

Din aceeaşi serie aloetică mai fac parte: *langră* (*leangră*) „larmă, zgomot”; „haimana, pierde-vară”; „flămând”; „javră” [DLR – 5] (eteme: <strident> – <iute, teleleu> – <slab> – <lărmuitor>), *landră* „plantă căţărătoare (*Vicia striata*) cu flori purpurii şi violete”; „şir, lanţ”; „femeie desfrânată” [DLR – 5] (eteme: <târâtoare>, <şiruitor>, <târâtură>), *loandră* „ceartă”; gură rea, bârfitoare” [DLR – 5] (eteme: <vorbă>, <leoarbă>), lan „lanţ”; „funia ce se leagă de oiştea unei trăsuri ca să ţină crucea la care se pun caii înaintaşi”; „ogor întins” [Cihac – 14, Tiktin – 13, DLR – 5, Ciorănescu – 1: < slav. *lanŭ* (cu sensul neatestat „lanţ”)]. Cu ultimul înţeles „e împrumutat din ucr. *lan”id*” [DLR – 5, SDE – 18]; [Ciorănescu – 1: derivat intern, „cf. *curea, funie, prăjină, lanţ*”]; [Şăineanu – 7: < pol. *lan*]; [Scriban – 9: < v. germ. **lann, land*” ţară, regiune rurală, de unde şi ucr. *lan*, pol. *lan*, ceh. *lan,* pl. *lang* „câmpuri”] (indigen, cu toate sensurile, eteme: <şiruitor>, <făşie>, cf. *şir, şirină*), *lanţ* „un număr oarecare de verigi, zale, inele sau belciuge, prinse unele de altele, cu care se leagă (ferecă) ceva sau cineva”; „laţ”; „şir neîntrerupt, serie”; „sclavie, cătuşi”; „veche măsură cu care se măsurau locurile”; „iugăr de pământ, pogon” [Miklosich – 19, p. 28, Cihac – 14, Tiktin – 13, Drăganu – 20, DR, VII, p. 136, DLR – 5, Ciorănescu – 1, SDE – 18: < sl. **lanici*, „poate prin mijlocire ungurească”]; Scriban – 9: < m. germ. *lanne* „lanţ ornamental”] (indigen, derivat al lui *lan* „supra”), *linc* (repetat) „onomatopee care redă

BDD-A20774 © 2006 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:53 UTC)

sunetul lin, uşor al undelor sau al unui clopoţel" [Udrescu – 6], *a lincăi* (despre pânza bătută de vânt a unui vas plutitor) „a se umfla" [DLR – 5: < paleosl. *lẽnkti* „a întinde"] (indigen: < *linc*, supra), *lincote* „vorbe amăgitoare" [DLR – 5: „Presupune un derivat paleoslav cu suf. *-ota* (sau *-otu*) de la verbul *lẽkti* „a întinde"] (indigen: < *linc*, supra, etem: <vorbe>), *lâncotă*, sg. substantivului *lincote*, supra [Scrban – 9, Ciorănescu – 1: < v. sl. *lõkota* „undiţă"] (indigen, v. pl.), *a lingăi* „a linguşi" [DLR – 5: <*linge*] (de fapt, din *linc*, supra, etem*: <a vorbi*>), *lingav* „om căruia nu-i place orice fel de mâncare, ci alege" [Udrescu – 6] (indigen, cu ambele sensuri: < *linc*, supra) etc.

Aloetia de mai sus a tranşei radicale, conjugată cu schimbările sinestezice de sens, demonstrează indigenatul cuvintelor cercetate.

Şirul aloetic *lan-, lean-, lin-,* supra, e susceptibil de a fi completat cu radicalii *tan-, man-, pan-* din *tanda-manda (tandea-mandea)* „dezordine, talmeş-balmeş"; „la fel, acelaşi lucru" [DLR – 5], *pandalie* „criză nervoasă"; „năbădaie"; „toană, capriciu" [DLR – 5], *pandelaş* „numele unui dans popular"; „melodie după care se execută acest dans" [DLR – 5], trimise toate (nejustificat) la nume proprii, respectiv: *Tanda, Pantelimon* şi *Pandele*. Acestor explicaţii etimologice antroponimice li se opune nu numai rotaţia segmentelor de expresie a tranşelor radicale, ci şi convergenţa etemică a sensurilor fixate, cf. *a (se) tândăli* „a-şi pierde vremea (cu nimicuri) umblând încoace şi încolo fără nici un rost"; „a lucra încet şi neîndemânatic"; „a pălăvrăgi, a flecări"; „a se certa" [DLR – 5] (Cihac – 14: < magh. *tandi* „tont"; Puşcariu – 21, p. 238, Bogrea – 22, p. 851, DLR – 5: < germ. *tändeln* „a zburda, a se zbengui"; Pascu – 23, p. 238, Ciorănescu – 1: < *tândală* < *tânt, tont,* cu suf. expresiv *-ală*; SDE – 18: „Or. necl., prob. estslav"), *a tongăni* (toncăni) „a bate, a lovi un obiect pentru a-l face să sune"; „a (se) lua la bătaie, a (se) bate"; a (se) sfătui în taină, a pune la cale ceva discret; „a flecări" [DLR – 5: < *tong*, onom.], *tancă* „lovitură dată cu palma" [DLR – 5: etimon necunoscut], *a mândăi* „a sfărâma"; „a amesteca, a freca" [DLR – 5: etimon necunoscut], *panc* „nebun, trăsnit, aiurit, zăpăcit, ţicnit"; *a umbla ~* „a umbla fără rost, aiurea, a bate câmpii" [DLR – 5: etimon necunoscut] (indigen, etem: <trăsnit> – <*panc, bang*, interj., cf. *bangăhău* „nerod" [DLR – 5]).

În privinţa rom. *a solomoni* „a vrăji", *solomonar* „vrăjitor"; „persoană care prevesteşte vremea şi care face calendare" şi *solomonie* „vrăjitorie"; „vicleşug" există tentaţia de a invoca numele regelui Solomon, „care trecea încă din vechime ca foarte versat în arta magiei" [Candrea – 15]. Etimologii, cu excepţia lui Cihac – 14, n-au rezistat tentaţiei şi, începând

BDD-A20774 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:53 UTC)

cu Şăineanu – 24, Semasiologia, p. 177, declină succesiv şi simultan numele regelui antic. Cihac – 14 a propus altă soluţie: < pol. *szalamanic'* „a orbi"; „a încânta". Ambelor interpretări li se opune încă sistemul lexical românesc: câmpul etemic {vrăjitor} şi aloetia tranşei radicale *sol-*. Marca etemică a câmpului respectiv e ideea de <vorbă>, iar variaţia *sol- -sal- -şol- -şal-* (*salmă* „glumă, păcăleală" [DLR – 5: cf. germ. *Schelm* „ştrengar"], *şaltău* „mlaştină" [DLR – 5: etimon necunoscut], *şoloman* „glumeţ" [DLR – 5], *şolomar* „vrăjitor despre care se crede că ar stăpâni norii" [DLR – 5]) e o dovadă în plus care confirmă indigenatul cuvântului românesc în discuţie.

O situaţie oarecum similară consemnăm pentru *a vaviloni* „a înjura" [DLR – 5: < n. pr. *Vavilon* = *Babilon*]. În cazul acesta lipsesc, s-ar părea, factorii ce se opun trimiterii la numele propriu antic, cf. *Babilonie* „vorbire sau scriere confuză, amestecată, încurcată" [DLR – 5: „Derivat din *Babilon* (învechit *Vavilon*), prin suf. abstract *-ie* (cu referire la cele spuse în Biblie despre amestecul limbilor la clădirea turnului din Babilon)", *vavilonie* „id." [DLR – 5], *vaviloane* „descântece" [DLR – 5], *vavile* (cu sens neprecizat), probabil, *năluci* [DLR – 5: etimon necunoscut cf. scr. *vila* „zână"] (de fapt, sensul precis e „vrăjitoare": < rad. v*av- = vau-,* etemem sonic, cf. *a bosconi* „a vrăji" – *bosconiţă* „vrăjitoare" – *a boscorodi* „a descânta"; „a-i bate cuiva capul (cu văicăreli, cu flecării etc.)"; „a bombăni" etc. [DLR – 5: formaţie onomatopeică]), *vavilonesc* „babilonean" [DLR – 5] etc.

La o examinare mai atentă, observăm confuzia dintre elementul livresc (*babilonie, vavilonie, vavilonesc*), cu motivare antroponimică, şi cel regional (*vavile, vaviloane, a vaviloni*), care se grupează, etimologic, cu formaţiile indigene: *babiţe* „boală cu ameţeli şi urlete prin cap"; (are ~) „supărăcios" [DLR – 5: < bg. *babicy* „dureri gastrice" sau ucr. *Babicja* „o boală"], *papiţă* (cu sens neprecizat), probabil, „mâncăcioasă" [DLR – 5] (de fapt, „ursuză, bosumflată", formaţie aloetică a lui *babiţe*, supra), *babură* „flacără foarte mare" [DLR – 5: etimon necunoscut] (indigen, etemem sonic).

Din seria elementelor cu pretinsă motivare antroponimică face parte şi *undrea (îndrea, andrea)* „numele popular al lunii decembrie" [Ciorănescu – 1]; „ac de împletit"; „claviculă"; (la pl.) „vinele gâtului"; „un fier lung care prinde fierul lat al plugului de grindei"; „lemne înlăuntrul morii care ţin podul" [Candrea – 15]; [Scriban – 9: „După numele Sfântului Andrei, o sărbătoare la începutul iernii"; Ciorănescu – 1: „Or. nesigură. Pare a fi numele Sf. Andrei, dar, cu excepţia primului sens, semantismul nu e clar.

BDD-A20774 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:53 UTC)

După Tiktin, acest nume s-ar datora asemănării cu braţele crucii Sf. Andrei (Cf. Tagliavini, Arch. Rom., XII, 190), dar explicaţia nu pare convingătoare"].

Doar etimologia structurală e în măsură să spulbere iluzia motivării antroponimice şi să ofere o soluţie etimologică satisfăcătoare pentru toate sensurile acestui cuvânt: origine indigenă, eteme: <precipitaţie> – <împletitor> – <prinzător> (toate unite prin liantul cinetico-sonic, cf. *handră* „umblet" [DLR – 5: < magh. *handra* „zdreanţă"], *handralău* „flăcău" [DLR – 5], *hunţuit* „ştrengar" [LR_2 – 25], *a hondrăni* „a flecări, a dârdâi" [DLR – 5], *a (se) hondroni* „a (se) strica"; „a (se) hodorogi"; „a bodogăni" [Bărbuţ – 4] etc. Dovadă: altă denumire populară a lui decembrie (şi a lui septembrie) – *răpciune*, indigen, etem: <precipitaţie>, cf. *a răpăni* (despre ploaie) „a cădea în ropote" [Bărbuţ – 4], *a răpi* „a fi lacom de muncă" [Bărbuţ – 4], *răpi* adv. *a veni în ~* „a veni în goană mare" [Bărbuţ – 4], *a da în hrăpi* „a se grăbi" [LR_2 – 25].

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. Cioranescu, Al., *Diccionario etimológico rumano,* Universidad de la Laguna, 1958-1966.

2. Constantinescu, N.A., *Dicţionar onomastic românesc,* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963.

3. Seche, L., Seche, M., *Dicţionarul de sinonime al limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1982.

4. Bărbuţ, D., *Dicţionar de grai oltenesc,* Craiova, Mileniul III, 1990.

5. Academia Română. *Dicţionarul limbii române*, serie veche (literele A-B, C, F-I, D-De, J, L-Lojniţă), Bucureşti, Socec et Comp. şi C. Sfetea, 1913-1949; serie nouă (literele M, N, O, P, R, S, Ş, T, Ţ, V-Veni), Bucureşti, Editura Academiei, 1965.

6. Udrescu, D., *Glosar regional Argeş,* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967.

7. Şăineanu, L., *Dicţionar universal al limbii române,* Ediţia a VI-a revăzută şi adăugită, Craiova, Scrisul Românesc, 1929.

8. Societatea de Ştiinţe Istorice şi Filologice. *Lexic regional – 1*. Redactor coordonator: Gh. Bulgăr, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1960.

9. Scriban, Aug., *Dicţionaru limbii româneşti,* Iaşi, Presa Bună, 1939.

10. Vasmer, M., *Etimologičeskij slovar' russkogo jazyka*. I-IV, Moskva, Progress, 1986.

11. Preobraženskij, A.G. *Etimologičeskij slovar' russkogo jazyka*. I-II, Moskva, Gosudarstvennoe izdatel'stvo inostrannyh i natsional'nyh slovarej, 1959.

12. Dal', Vl., *Tolkovyj slovar' živogo velikorusskogo jazyka*. – I-IV, Moskva, Russkij Jazyk, 1978.

BDD-A20774 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:53 UTC)

13. Tiktin, H., *Rumänisch-deutsches Wörterbuch, 2., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron,* Wiesbaden, Otto Harrassowitz, 1985-1989.

14. Cihac, A. De., *Dictionnaire d'étymologie daco-romane, I. Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes; II. Éléments slaves, maguars, turcs, grecs-modernes et albanais,* Francfort A/M – Berlin – Bucarest, 1870, 1879.

15. Candrea, I.-A. şi Adamescu, Gh., *Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească"*, Bucureşti, Cartea Românească, 1931.

16. Candrea, I.-A., Densusianu, Ov., *Dicţionarul etimologic al limbii române.* Ediţie îngrijită şi prefaţată de Gh. Brâncuşi, Bucureşti, Paralela 45, 2003.

17. Drăganu, N., *Verbele derivate cu sufixul -înare (-inare, -anare) şi postverbalele lor* // DR, III (1922-1923), Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul", 1924, p. 509-514.

18. Academia de Ştiinţe a R.S.S. Moldoveneşti. Institutul de Limbă şi Literatură. *Scurt dicţionar etimologic al limbii moldoveneşti*. Redactori: N. Raevschi, M.Gabinschi, Chişinău, Redacţia Principală a Enciclopediei Sovietice Moldoveneşti, 1978.

19. Miklosich, Fr., *Die slavischen Elemente im Rumunischen,* Wien, 1862.

20. Drăganu, N., *Etimologii* // DR, VII, Bucureşti, Imprimeria Naţională, 1934, p. 131-139.

21. Puşcariu, S., *Etimologii şi notiţe lexicografice* // DR, I (1920-1921), Cluj, Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul", 1921, p. 224-244.

22. Bogrea, V., *Etimologii* // DR, IV (1924-1926). Partea a II-a, Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul", 1927, p. 786-856.

23. Pascu, G., *Sufixele româneşti*, Bucureşti, 1916.

24. Şăineanu, L., *Încercare asupra semasiologiei române. Studii istorice despre transiţiunea sensurilor*, Bucureşti, 1887.

25. Societatea de Ştiinţe Istorice şi Folclorice din Republica Socialistă România. *Lexic regional – 2*. Redactor coordonator: Lucreţia Mareş, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1967.

BDD-A20774 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:53 UTC)